

**CONSILIUL PENTRU PREVENIREA ȘI ELIMINAREA DISCRIMINĂRII
ȘI ASIGURAREA EGALITĂȚII**
СОВЕТ ПО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ И ЛИКВИДАЦИИ ДИСКРИМИНАЦИИ И ОБЕСПЕЧЕНИЮ РАВЕНСТВА
COUNCIL ON THE PREVENTION AND ELIMINATION OF DISCRIMINATION AND ENSURING EQUALITY

Adresa: Republica Moldova, Chișinău, MD-2004
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt nr.180, bir.600
tel.: +373 (0) 22 212-726

Адрес: Республика Молдова, Кишинёв, MD-2004
бул. Штефан чел Маре, 180, каб. 600
тел.: +373 (0) 22 212-726

D E C I Z I E
din 29 ianuarie 2016

în cauza nr. 321/2015 pornită la plîngerile petiționarilor C.V., C.N., C.A., R.N., către Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Casa Națională de Asigurări Sociale, Casa Teritorială de Asigurări Sociale sect. Rîșcani privind discriminarea indirectă pe criteriu de gen și discriminare prin asociere cu copiii lor cu dizabilități severe în realizarea dreptului la pensie pentru limită de vîrstă

Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității a examinat cauza nr. 321/15, analizînd susținerile scrise și verbale ale

petiționarilor: C.V., C.N., C.A., R.N.,

reclamaților: Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Casa Națională de Asigurări Sociale, Casa Teritorială de Asigurări Sociale sect. Rîșcani,

cu privire la pretinsa discriminare pe criteriu de gen prin asociere cu copiii lor cu dizabilități severe în realizarea dreptului la pensie pentru limită de vîrstă

a deliberat cu privire la următoarele:

I. Actele de procedură îndeplinite

- 1.1 La data de 16.09.2015, Consiliul a primit și a înregistrat sub nr. 886 plîngerea petiționarilor C.V., C.N., C.A., R.N., reprezentate de A.Ț., avocat (f.d.1-12), în baza căreia a demarat examinarea cauzei nr. 321/15.
- 1.2 La 06.10.2015, reclamațiilor le-a fost expediată cîte o scrisoare (nr. 03/846, 03/847, 03/848), prin care li s-a comunicat conținutul plîngerii înregistrate la Consiliu, procedura examinării acestora și li s-a solicitat să își exercite sarcina probațiunii în termenul stabilit. Astfel, reclamații urmau să prezinte Consiliului, pînă la data de 15.10.2015, informația relevantă susținută de probe pertinente în expunerea poziției sale. Totodată, reclamații au fost citați să se prezinte la ședința de audieri planificată pentru 20.10.2015 (f.d.28-32).
- 1.3 La 06.10.2015, prin scrisorile nr. 03/841, 03/842, 03/843, 03/845, petiționarele au fost înștiințate despre data și locul desfășurării ședinței de audieri, concomitent fiindu-le explicată procedura examinării plîngerii în fața Consiliului (f.d.34-40).
- 1.4 La 16.10.2015, Consiliul a primit și a înregistrat sub nr. 958 plîngerea suplimentară a petiționarilor C.V., C.N., C.A., R.N.
- 1.5 La 19.10.2015, instituția reclamată Casa Națională de Asigurări Sociale a prezentat informația (prin fax) și și-a expus poziția (f.d.48).
- 1.6 La 20.10.2015, instituția recalamată Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei a prezentat informația și și-a expus poziția (f.d.49-51).
- 1.7 Nici una din părți nu a solicitat examinarea cauzei în ședință închisă.
- 1.8 La 07.10.2015, membra raportor pe caz a depus un demers de prelungire a termenului de examinare a plîngerii (f.d.1).

II. Admisibilitatea plîngerii

- 2.1 Plîngerea corespunde cerințelor Art. 13 din Legea nr. 121 privind asigurarea egalității și nu ridică excepții de inadmisibilitate prevăzute de Art. 14 din aceeași lege. Nici unul din reclamați nu a ridicat excepții de inadmisibilitate a plîngerii.

III. Obiectul sesizării

- 3.1 Petiționarele susțin că sînt discriminate prin asociere cu copiii lor cu dizabilități severe în realizarea dreptului la pensie pentru limită de vîrstă. Ele afirmă că statul nu le asigură egalitate de șanse și tratament din considerentul că au ales să nu-și instituționalizeze copiii cu dizabilități severe, ci să-i îngrijească în familie. De asemenea, petiționarele invocă o discriminare pe criteriu de gen (cu statut de mame). Ele explică că prevederile Legii nr. 156 privind pensiile de asigurări sociale de stat, din care reiese că perioada 01.01.1999 - prezent este necontributivă, afectează

în mare parte femeile, deoarece mamele preponderent sunt cele care îngrijesc de copiii lor cu dizabilități.

IV. Motivele de fapt și de drept

A. Alegațiile petiționarilor

- 4.1 În fapt, pretențiile petiționarilor pot fi rezumate după cum urmează: „petiționara C.V., la data de 24 noiembrie 1998 a născut copilul C.N. cu dizabilitate severă care a decedat la 10.04.2013. Petiționara a îngrijit de copilul său din momentul nașterii și până când acesta a decedat. Dat fiind faptul că fiul său avea o dizabilitate severă petiționara a fost în imposibilitate de a se angaja în câmpul muncii. La data de 10 august 2015 prin intermediul avocatei A.T. petiționara a depus o cerere către Casa Națională de Asigurări Sociale și Casa Teritorială de Asigurări Sociale sect. Râșcani, mun. Chișinău prin care a solicitat să fie informată dacă îi va fi calculat/inclus în stagiul de cotizare perioada necontributivă în care aceasta a avut grijă de fiul său C.N. a. n. 24.11.1998 încadrat în gradul I de dizabilitate. Prin răspunsul nr. 03/04-9187 din 24.08.2015 expediat de Casa Națională de Asigurări Sociale petiționara a fost informată că potrivit „legislației de pensionare în vigoare, la situația anului 2015, în stagiul de cotizare a petiționarei se va include perioada de îngrijire a unui copil până la vârsta de 3 ani prevăzut de art. 5 al Legii nr. 156-XIV din 14.10.1998 privind pensiile de asigurări sociale de stat”. Respectiv perioada în care petiționara a îngrijit de copilul cu dizabilitate severă nu a plătit contribuțiile de asigurări sociale de stat la fondul de pensii și nu poate fi calculat ca și stagiul de cotizare. Potrivit răspunsului nr. 7315 din 26.08.2015 expediat de Casa Teritorială de Asigurări Sociale sect. Rașcani, mun. Chișinău petiționara a fost informată că în stagiul de cotizare se includ perioadele necontributive realizate înainte de 01 ianuarie 1999 pentru îngrijirea unui invalid de gr. I. Dat fiind faptul că fiul petiționarei este născut la 24.11.1998, în stagiul de cotizare a petiționarei se vor include doar două luni de perioadă necontributivă. Respectiv atunci când petiționara ce a îngrijit de copilul cu dizabilități severe va ajunge la vârsta de pensionare ea nu va avea stagiul necesar de cotizare și i se va stabili o pensie minimă. Astfel petiționara consideră că îi este încălcat dreptul la protecție socială prevăzut de art. 47 al Constituției Republicii Moldova.”
- 4.2 Avocata accentuează că “în situație similară se află și petiționarele C.N., C.A., R.N. care îngrijesc de copiii lor ce au dizabilități severe. Petiționara C.A. a născut la data de 21.10.2000 copilul C.D., care este încadrată în grad de dizabilitate severă, fapt confirmat prin certificatul de dizabilitate și capacitate de muncă seria CN nr. 086381. Petiționara C.N., a născut la data de 11.01.1996 copilul C.M., care este încadrat în grad de dizabilitate severă, fapt confirmat prin certificatul de dizabilitate și capacitate de muncă seria CN nr. 088240. Petiționara R.N. a născut la data de 06.05.1995 copilul R.I., care este încadrat în grad de dizabilitate severă, fapt confirmat prin certificatul de dizabilitate și capacitate de muncă seria CN nr. 011360.
- 4.3 Avocata mai susține că “petiționarele se consideră discriminate prin asociere cu copiii lor cu dizabilități severe în realizarea dreptului la pensie pentru limită de vârstă. În situația descrisă petiționarele, ca și alți mii de părinți, care aleg să îngrijească copiii lor cu dizabilități severe, nu au posibilitatea de a fi angajați în câmpul muncii și în același timp nu sânt protejați de stat și nici asigurați cu un minim de siguranță socială, spre deosebire de părinții, care au decis să instituționalizeze copii cu dizabilități și respectiv, transmitându-i în grija statului, au avut posibilitatea să muncească și să contribuie la fondul de asigurări sociale și vor beneficia de pensii în mărime completă. Petiționarele se compară cu părinții care au decis să nu îngrijească copiii săi cu dizabilități severe în familie, ci să-i instituționalizeze. Astfel, aceștia din urmă au posibilitatea să se angajeze în câmpul muncii și să urmeze orice formare/creștere profesională la dorință, acumulând cei 15 ani pentru obținerea stagiului minim de cotizare. Deși petiționarele nu au refuzat de realizarea dreptului său la muncă, statul nu le-a creat egalitate de șanse în obținerea stagiului de cotizare minimal decât refuzând de propriul copil, transmitând obligația de îngrijire asupra copilului statului, aceasta fiind unica opțiune pentru angajare în câmpul muncii. Acest tratament este diferențiat și nefavorabil doar față de părinții care au ales să-și îngrijească copilul în familie, asigurând dreptul copilului său la casă și familie, după cum prevede art. 23 al Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități. Petiționarele consideră discriminatorii prevederile Legii nr. 156 privind pensiile de asigurări sociale de stat, care prevede că perioada necontributivă dintre 01.01.1999 - prezent, nu mai este inclusă în stagiul de cotizare a părinților care îngrijesc de persoane cu dizabilități severe. Petiționarele consideră că prevederile legale invocate mai sus urmează a fi modificate pentru a asigura dreptul la pensie a părinților ce îngrijesc de copii cu dizabilități. În acest context facem trimitere la obligația statului

de adoptare a măsurilor pozitive temporare de sprijin și promovare a drepturilor persoanelor, care fac parte din categorii defavorizate. Din această perspectivă considerăm că nu este viabil argumentul conform căruia sistemul de asigurări sociale este unul contributiv și dacă nu au fost achitate contribuții de asigurări sociale, persoana nu ar trebui să beneficieze de prestații sociale."

4.4 În plîngerea suplimentară depusă la 16.10.2015, avocata menționează că "petiționarele susțin argumentele de fapt și de drept invocate în plîngerea inițială și suplimentar reclamă discriminarea pe criteriu de gen a femeilor (cu statut de mame) care îngrijesc de copiii lor cu dizabilități în realizarea dreptului la pensie pentru limita de vîrstă. Petiționarele consideră că prevederile Legii nr. 156 privind pensiile de asigurări sociale de stat, care prevede că perioada necontributivă dintre 01.01.1999 - prezent, nu mai este inclusă în stagiul de cotizare a părinților care îngrijesc de persoane cu dizabilități severe, le privează de dreptul la pensie pentru limită de vîrstă pe mamele/îngrijitoare ai copiilor cu dizabilități, pentru perioada îngrijirii copilului și constituie un act de discriminare pe criteriu de gen a femeilor, ce au copii cu dizabilități. Reieșind din specificul social al Republicii Moldova, care poate fi caracterizată ca o societate patriarhală în care stereotipurile adânc implantate în conștiința colectivă contribuie la perpetuarea modelelor așa-zise tradiționale ale raporturilor de familie, îngrijitori ai copiilor cu dizabilități severe de cele mai multe cazuri sunt mamele acestora. Pe de altă parte, bărbații ce au în educație copii cu dizabilități, în timp ce soțiile lor îngrijesc de acești copii, au posibilitatea de a se angaja în câmpul muncii, de a își acumula stagiul de cotizare pentru a beneficia de pensie pentru limită de vîrstă. Deși Legea nr. 156 privind pensiile de asigurări sociale de stat conține prevederi aparent neutre indicând că perioada necontributivă dintre 01.01.1999 - prezent, nu mai este inclusă în stagiul de cotizare a părinților care îngrijesc de persoane cu dizabilități severe, aceste prevederi dezavantajează în primul rând femeile ce îngrijesc de copii cu dizabilități, față de bărbații (cu statut de tată al copilului cu dizabilități) care au posibilitatea de a se angaja în câmpul muncii, de a își acumula stagiul de cotizare pentru a beneficia de pensie pentru limită de vîrstă."

4.5 În final, petiționarele, prin plîngerile depuse la Consiliu, solicită admiterea prezentei cereri; constatarea discriminării prin asociere cu copiii lor cu dizabilități severe în realizarea dreptului la pensie pentru limită de vîrstă, după cum este definit în Art. 1 alin. (l), 2 coroborat cu Art. 8 lit. c) din Legea nr. 121 cu privire la asigurarea egalității; să fie constatată discriminarea pe criteriu de gen a petiționarilor ce au îngrijit de copiii lor cu dizabilități severe în realizarea dreptului la pensie pentru limită de vîrstă; să fie obligat MMPSF să elaboreze prevederi necesare și potrivite pentru realizarea măsurilor pozitive tranzitorii față de persoanele care au îngrijit persoane cu dizabilități severe din 01.01.1999, astfel încît perioada începînd cu 01.01.1999 să fie inclusă în stagiul de cotizare; să fie recomandat CNAS/CTAS, pentru oprirea actului de discriminare, să calculeze cuantumul pensiilor pentru limită de vîrstă a petiționarilor cu includerea în stagiul de cotizare a perioadei în care au îngrijit de copiii lor cu dizabilități.

B. Susținerile reclamatului Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei

4.6 Reclamatul, prin informația depusă la 20.10.2015, a explicat că "sistemul de pensii reprezintă un ansamblu de principii, reguli și părți implicate în asigurarea unui sprijin material pentru persoanele ajunse la vîrsta de pensionare, în cazul pierderii capacității de muncă sau în cazul pierderii întreținătorului etc. Totodată, se rezumă că cetățenii pentru a beneficia de pensii, urmează să contribuie la sistemul de pensii. Acest sistem necesită echilibru financiar, adică: dispunerea de venituri suficiente pentru oferirea pensiilor și viceversa, acumularea de venituri pe măsura efectuării cheltuielilor. La baza creării și funcționării sistemului de asigurări sociale și, respectiv, a sistemului de pensii, au stat 7 principii fundamentale înscrise în Legea privind sistemul public de asigurări sociale, după cum urmează: principiul unicității, egalității, solidarității, obligativității, contributivității, repartiției și autonomiei. Aceste principii garantează realizarea drepturilor și obligațiilor participanților la sistemul public de asigurări sociale (contribuabili și beneficiari), precum și funcționalitatea sistemului. Astfel, se constată că unul din principiile de bază a funcționării sistemului de asigurări sociale, inclusiv a sistemului de pensii, este principiul contributivității, care presupune că drepturile de asigurări sociale se cuvin pe temeiul contribuțiilor de asigurări sociale plătite. Sistemul de pensii funcționează în baza modelului solidar de pensii între generații și are ca obiectiv principal acordarea unor prestații în bani persoanelor asigurate, aflate în imposibilitatea obținerii veniturilor salariale în urma anumitor situații de risc. Avînd în vedere principiile enunțate mai sus pe care se fundamentează sistemul public de asigurări sociale, stagiul de cotizare reprezintă însumarea perioadelor de activitate în care au fost plătite contribuțiile de asigurări sociale la bugetul asigurărilor sociale de stat. Baza lunară de calcul a pensiei după 1 ianuarie 1999 o constituie venitul mediu lunar asigurat din toată perioada de

activitate. Cu toate acestea, Legea nr. 156-XIV din 14 octombrie 1998 privind pensiile de asigurări sociale de stat prescrie, prin derogare de la principiile enunțate, asimilarea anumitor perioade necontributive stagiului de cotizare. Astfel, conform prevederilor alin. (2) al art. 5 din Legea nr. 156-XIV din 14 octombrie 1998, perioadele necontributive asimilate stagiului de cotizare sînt: perioada de îndeplinire a serviciului militar în termen sau cu termen redus; a¹) perioada de îndeplinire a serviciului militar prin contract sau a altui serviciu asimilat acestuia, dacă nu este posibilă stabilirea pensiei în condițiile Legii asigurării cu pensii a militarilor și a persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne nr. 1544-XII din 23 iunie 1993; perioada de îngrijire a unui copil pînă la vîrsta de 3 ani de către unul din părinți sau de tutore în caz de deces al ambilor părinți; perioada în care asiguratul a beneficiat de indemnizație pentru incapacitate temporară de muncă, de ajutor de șomaj, de alocație pentru integrare sau reintegrare profesională. Menționăm că pentru aceste perioade nu sînt achitate contribuții la bugetul asigurărilor sociale de stat. În afară de perioadele specificate la art. 5 din Legea menționată, în stagiul de cotizare se include și perioada de îngrijire a unui invalid de gradul I, a unui copil invalid sub vîrsta de 16 ani, realizată pînă la 01.01.1999. Menționăm că, statele membre ale Uniunii Europene, odată cu înființarea sistemelor publice de asigurări sociale, bazate pe principii de asigurare, au recurs la includerea în stagiul de cotizare doar a perioadelor pe parcursul cărora au fost achitate contribuții de asigurări sociale. Atragem atenția asupra faptului că pensia minimă pentru limită de vîrstă pentru lucrătorii din economia națională se acordă în mărime de 861,80 lei lunar persoanelor care au achitat contribuții de asigurări sociale pentru o perioadă de cel puțin 30 de ani (femei) și 32 ani 6 luni (bărbați), contribuind la momentul respectiv la asigurarea plății pensiilor, indemnizațiilor de asigurări sociale și altor prestații sociale. Totodată, menționăm că, conform Legii nr. 156 din 14.10.1998 privind pensiile de asigurări sociale de stat, dreptul la pensie pentru limită de vîrstă se acordă dacă sînt îndeplinite cumulativ condițiile: împlinirea vîrstelor prevăzute de art.41 (pentru femei, la moment, 57 ani) și condiția realizării unui stagiul de cotizare prevăzut la art.42 (la moment pentru femei 30 de ani). Precizăm că, în scopul susținerii membrilor familiilor care îngrijesc de o persoană cu dizabilități severe, prin Legea nr.60 din 30.03.2012 "Cu privire la incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități " a fost instituit serviciul "Asistență personală" destinat persoanelor cu dizabilități severe care necesită îngrijire, însoțire și supraveghere permanentă din partea unei alte persoane în procesul integrării lor în societate (în domeniile protecției sociale, muncii, asistentei medicale, instructiv-educativ, informațional, al accesului la infrastructură etc.), conform recomandărilor din programul individual de reabilitare și incluziune socială și conform evaluării complexe a persoanei/familiei, realizată de asistentul social în contextul îmbunătățirii legislației în vigoare, în ședința Guvernului din data de 10 iunie 2015 au fost aprobate modificări la unele acte normative, inclusiv la Hotărîrea Guvernului nr. 314 din 23 mai 2012, pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social "Asistență personală" și a Standardelor minime de calitate, care prevăd excluderea discriminării pe criteriu de vîrstă la angajarea asistenților personali și la admiterea în serviciu a beneficiarilor din rîndul copiilor cu dizabilități în vîrstă de pînă la 3 ani, cînd părinții nu beneficiază de concediu parțial plătit pentru îngrijirea copilului pînă la împlinirea vîrstei de 3 ani. Totodată informăm că, persoanele care îngrijesc, însoțesc și supraveghează la domiciliu un copil cu dizabilități severe în vîrstă de pînă la 18 ani, persoanele cu dizabilități severe din copilărie și persoanele cu dizabilități severe nevăzătoare au dreptul la alocația pentru îngrijire, însoțire și supraveghere, potrivit prevederilor Legii nr.499-XIV din 14.07.1999 privind alocațiile sociale de stat pentru unele categorii de cetățeni."

C. Susținerea reclamatului Casa Națională de Asigurări Sociale

4.7 Reclamatul, prin informația depusă la 26.10.2015, a explicat: "Casa Națională de Asigurări Sociale a Republicii Moldova informează că a examinat plîngerea petiționarilor C.V., C.N., C.A., R.N. parvenite prin intermediul Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității nr. 03-848 /15 din 06.10.2015 și comunică următoarele considerente în acest sens. În conformitate cu prevederile Legii nr. 156-XIV din 14.10.1998 privind pensiile de asigurări sociale de stat, dreptul la pensie pentru limită de vîrstă femeilor li se acordă la împlinirea vîrstei de 57 ani, dacă confirmă un stagiul de cotizare de 30 ani, pentru o pensie integrală sau de cel puțin 15 ani pentru pensie parțială. Potrivit Legii nominalizate, stagiul de cotizare, este însumarea perioadelor de activitate în care s-au plătit contribuții de asigurări sociale de stat la fondul de pensii. Totodată art. 50 a Legii stipulează includerea în stagiul de cotizare care acordă dreptul la pensie a perioadelor necontributive ale asiguratului, unde este indicată și perioada de îngrijire a unui copil pînă la vîrsta de 3 ani de către unul din părinți sau de tutore în caz de deces

al ambilor părți. În stagiul de cotizare, conform art.50 al Legii nr. 156-XIV, se mai include ca perioadă necontributivă care a avut loc pînă la 01.01.1999 (intrarea în vigoare a Legii) îngrijirea unui copil invalid sub vîrsta de 16 ani."

V. Dreptul național și internațional relevant

- 5.1 **Constituția Republicii Moldova prin Art. 16 alin.(2) garantează dreptul la egalitate** "Toți cetățenii Republicii Moldova sînt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială." Art. 43 alin. (1) garantează "orice persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii, la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă, precum și la protecția împotriva șomajului". Art. 47 în alin. (1) și (2) indică "(1) Statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea și bunăstarea, lui și familiei lui, cuprinzînd hrana, îmbrăcăminte, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare. (2) Cetățenii au dreptul la asigurare în caz de: șomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrînețe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subzistență, în urma unor împrejurări independente de voința lor". Art. 51 alin.(1) prevede "persoanele handicapate beneficiază de o protecție specială din partea întregii societăți. Statul asigură pentru ele condiții normale de tratament, de readaptare, de învățămînt, de instruire și de integrare socială".
- 5.2 **Legea nr. 121 cu privire la asigurarea egalității din 25.05.2012** stabilește la Art. 1 alin.(1) "Scopul prezentei legi este prevenirea și combaterea discriminării, precum și asigurarea egalității tuturor persoanelor aflate pe teritoriul Republicii Moldova în sferele politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții, fără deosebire de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vîrstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar. Art. 2 oferă definiția discriminării ca fiind orice deosebire, excludere, restricție ori preferință în drepturi și libertăți a persoanei sau a unui grup de persoane, precum și susținerea comportamentului discriminatoriu bazat pe criteriile reale, stipulate de prezenta lege sau pe criterii presupuse; Art. 3 stabilește că subiecți în domeniul discriminării sînt persoanele fizice și juridice din domeniul public și privat. Art. 8 interzice orice formă de discriminare privind accesul persoanelor la lit. a) serviciile oferite de autoritățile publice și lit. c) serviciile de protecție socială. Art. 15, alin.(1) prevede „Sarcina de a proba că fapta în cauză nu constituie o discriminare revine persoanelor despre care se presupune că au comis fapta discriminatorie”. Iar Art. 19, indică: „(1) Persoana care înaintează o acțiune [...] trebuie să prezinte fapte care permit prezumția existenței unui fapt de discriminare. (2) Sarcina de a proba că faptele nu constituie discriminare revine pîrîtului, cu excepția faptelor ce atrag răspunderea penală."
- 5.3 **Legea nr. 156 privind pensiile de asigurări sociale de stat din 14.10.1998**, cu modificările și completările ulterioare, prevede în Art. 50 alin.(1) "În afară de perioadele specificate la art. 5, în stagiul de cotizare se includ perioadele în care s-au desfășurat următoarele activități pînă la intrarea în vigoare a prezentei legi: d) îngrijirea unui invalid de gradul I, a unui copil invalid sub vîrsta de 16 ani sau a unei persoane care a depășit vîrsta de 75 de ani".
- 5.4. **Legea nr. 60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități**, Art. 8 pct. 6 menționează că "Discriminarea persoanelor cu dizabilități constînd în orice deosebire, excludere, marginalizare, limitare sau preferință, precum și în refuzul de creare a condițiilor favorabile și de adaptare rezonabilă, care conduc la imposibilitatea sau complicarea recunoașterii, îndeplinirii sau folosirii drepturilor civile, politice, economice, sociale sau culturale, este interzisă și se pedepsește conform legislației în vigoare. Art. 48 "prestații de asistență socială oferite persoanelor cu dizabilități" stabilește că "pct. 1) persoanele cu dizabilități au dreptul la indemnizații, alocații, compensații, ajutoare sociale și la alte tipuri de prestații de asistență socială, în scopul minimalizării efectelor sau înlăturării consecințelor riscurilor sociale."
- 5.5. Hotărîrea Guvernului nr. 314 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social "Asistență personală" și a Standardelor minime de calitate din 23.05.2012 stipulează la Art. 4 că beneficiari ai Serviciului sînt "persoane cu dizabilități severe, inclusiv copii de la vîrsta de 3 ani, care îndeplinesc condițiile de eligibilitate stabilite în Instrucțiunea anexată la prezentul Regulament". Art. 5 indică că scopul Serviciului este de a oferi asistență și îngrijire copiilor și adulților cu dizabilități severe, în vederea favorizării independenței și integrării lor în societate (în domeniile: protecție socială, muncă, asistență medicală, instructiv-educativ, informațional, acces la

infrastructură etc.). Art.13. stabilește că poate fi angajată în funcția de asistent personal orice persoană, inclusiv unul din membrii familiei sau rudele beneficiarului, care îndeplinește cumulativ următoarele condiții 1) are vîrsta minimă de 18 ani; 2) nu a atins vîrsta standard de pensionare conform prevederilor legislației în vigoare; 3) nu a fost condamnată pentru săvîrșirea unei infracțiuni care ar face-o incompatibilă cu exercitarea ocupației de asistent personal; 4) are capacitate deplină de exercițiu; 5) starea de sănătate corespunde cerințelor funcției ocupate.

5.6. **Convenția Europeană a Drepturilor Omului**, art. 14 prevede: „Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta convenție trebuie să fie asigurată fără nici o deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională și socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație”.

5.7. **Protocolul nr. 12 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului**, art. 1 prevede interzicerea generală a discriminării: „Exercitarea oricărui drept prevăzut de lege trebuie să fie asigurată fără nici o discriminare bazată, în special, pe sex, pe rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau oricare altă situație.”

5.8. **Convenția ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități** (ratificată de Republica Moldova prin Legea nr. 166-XVIII din 09.07.2010), la Art. 1 stabilește că persoanele cu dizabilități sunt „acele persoane care au incapacități fizice, mentale, intelectuale sau senzoriale de durată, deficiente care, în interacțiune cu diferite bariere, pot îngreuna participarea deplină și efectivă a persoanelor în societate în condiții de egalitate cu ceilalți”. Art. 2 menționează că “discriminare din cauza dizabilității” înseamnă orice deosebire, excludere sau restricție făcută din cauza dizabilității care are ca scop sau efect de a împiedica sau anula recunoașterea sau exercitarea, în egală măsură cu alți cetățeni, a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului cu privire la activitatea politică, economică, socială, culturală, civilă sau oricare altă activitate. Include toate formele de discriminare, inclusiv refuzul unei acomodări rezonabile. **Art. 4 “Obligații generale”** prevede la pct. 2 “în privința drepturilor economice, sociale și culturale, fiecare Stat Parte se angajează să acționeze cu toate resursele disponibile și în cadrul cooperării internaționale, dacă este cazul, pentru a asigura, în mod progresiv, exercitarea deplină a acestor drepturi, fără a aduce vreun prejudiciu obligațiilor cu aplicabilitate imediată, cuprinse în prezenta Convenție, în conformitate cu dreptul internațional”. **Art.19 “Viață independentă și integrare în comunitate”** impune Statelor Părți la Convenție să recunoască dreptul egal al tuturor persoanelor cu dizabilități de a trăi în comunitate, cu șanse egale cu ale celorlalți, și vor lua măsuri eficiente și adecvate pentru a se asigura că persoanele cu dizabilități se bucură pe deplin de acest drept și de deplina integrare în comunitate și participare la viața acesteia, inclusiv asigurîndu-se că, lit. (b) Persoanele cu dizabilități au acces la o gamă de servicii la domiciliu, rezidențiale și alte servicii comunitare de suport, inclusiv la asistență personală necesară vieții și integrării în comunitate, ca și pentru prevenirea izolării sau segregării de comunitate și lit. (c) Serviciile și facilitățile comunitare pentru populație în general sunt disponibile în aceeași măsură persoanelor cu dizabilități și răspund nevoilor acestora. **Art. 23 “Dreptul la casă și familie”** impune Statelor Părți să se asigure că pct. 4 “[...] un copil nu va fi separat de părinții lui împotriva voinței sale, exceptînd cazul în care autoritățile competente, în urma unui control judiciar stabilesc, în conformitate cu legea și procedurile în vigoare, că această separare este necesară în interesul superior al copilului. Copilul nu va fi separat în nici un caz de părinți pe criterii de dizabilitate, fie a copilului, fie a unuia sau ambilor părinți. Pct. 5 Atunci cînd familia restrînsă nu poate îngriji un copil cu dizabilități, Statele Părți vor depune toate eforturile pentru a asigura îngrijirea alternativă în cadrul familiei lărgite și, în cazul în care aceasta nu este posibilă, în cadrul comunității, într-un mediu de tip familial. Art. 28 “Standarde adecvate de trai și protecție socială” recunoaște dreptul persoanelor cu dizabilități la un standard adecvat de viață pentru ele și familiile lor, inclusiv la alimentație, îmbrăcăminte și locuință adecvate și la îmbunătățirea continuă a condițiilor de trai și vor lua măsurile adecvate pentru a proteja și promova exercitarea acestui drept fără discriminare pe criterii de dizabilitate. În pct. 2 recunoaște dreptul persoanelor cu dizabilități la protecție socială și posibilitatea de a se bucura de acest drept fără discriminare pe criterii de dizabilitate și vor lua măsurile adecvate pentru a proteja și promova respectarea acestui drept, inclusiv măsuri pentru: (c) A asigura accesul persoanelor cu dizabilități și al familiilor lor care trăiesc în sărăcie,

la asistență financiară din partea statului, pentru cheltuieli legate de dizabilități, inclusiv formare, consiliere, asistență financiară și servicii de îngrijire temporară adecvate;
(e) A asigura accesul egal al persoanelor cu dizabilități la programele de pensionare și la beneficiile aferente.

- 5.9. **Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice**, ratificat prin Hotărârea Parlamentului Nr. 217 din 28.07.1990, Art. 26 menționează **“Toate persoanele sunt egale în fața legii și au, fără discriminare, dreptul la o ocrotire egală din partea legii. În această privință legea trebuie să interzică orice discriminare și să garanteze tuturor persoanelor o ocrotire egală și eficace contra oricărei discriminări, în special de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau întemeiată pe orice altă împrejurare.”**
- 5.10. **Comentariul General nr. 3 la Convenția ONU privind Drepturile Economice, Sociale și Culturale “Esența obligațiilor Statelor Părți (Art. 2 par.1) 12/14/1990** prevede la pct. 9 “Obligația principală care rezultă din Articolul 2 (1) este să se ia pași ”cu scopul de a atinge progresiv realizarea deplină a drepturilor recunoscute” în Convenție. Termenul ”realizare progresivă” este deseori folosit pentru a descrie intenția acestei fraze. Conceptul realizării progresive constituie recunoașterea faptului că realizarea deplină a drepturilor economice, sociale și culturale nu vor putea fi asigurate pe deplin într-o perioadă scurtă de timp. În acest sens obligația diferă semnificativ de cea cuprinsă în Articolul 2 al Convenției privind Drepturile Civile și Politice care cuprinde o obligație imediată privind asigurarea tuturor drepturilor relevante. Cu toate acestea, faptul că realizarea în timp, sau în alte cuvinte progresiv, este prevăzută de Convenție nu trebuie să fie interpretată ca mai puțin importantă.
- Pe de o parte este o tehnică flexibilă și necesară care reflectă realitatea și dificultățile pe care le confruntă orice țară în asigurarea realizării depline a drepturilor economice, sociale și culturale. Pe de altă parte, fraza trebuie citită prin prisma unui obiectiv general, și anume de *raison d'être*, al Convenției care înseamnă stabilirea clară a obligațiilor Statelor părți în respectarea realizării depline a drepturilor vizate. Asta înseamnă că impune obligația de a acționa cât mai curînd și mai efectiv în realizarea acestui scop. ***Mai mult decît atît, orice măsură retrogresivă în acest sens ar cere atenție deosebită și ar necesita justificare exhaustivă cu referință la totalitatea drepturilor prevăzute de Convenție și în contextul folosirii la maxim a resurselor disponibile.”***

VI. În concluzie, Consiliul reține următoarele:

- 6.1 Din probele și materialele dosarului, Consiliul stabilește că petiționarele invocă două forme separate de discriminare, și anume (i) discriminare prin asociere cu copiii lor cu dizabilități severe în realizarea dreptului la pensie pentru limită de vîrstă; și (ii) discriminare indirectă pe criteriul de gen în calitatea lor de mame care îngrijesc copii cu dizabilități severe.
- (i) referitor la alegațiile privind discriminarea prin asociere cu copiii lor cu dizabilități severe în realizarea dreptului la pensie pentru limită de vîrstă:***
- 6.2 Consiliul reamintește că, în conformitate cu prevederile Art. 15 alin. (1) și Art. 19 al Legii nr. 121 cu privire la asigurarea egalității, persoana care invocă discriminare are sarcina de a proba faptele care permit prezumția existenței unui fapt de discriminare. Reieșind din alegațiile expuse în plîngere, pentru a institui prezumția discriminării petiționarele urmau să prezinte fapte care arată:
- 1) tratamentul mai puțin favorabil (excludere, deosebire, etc.) față de sine în realizarea unui drept,
 - 2) în comparație cu o altă persoană,
 - 3) cu care petiționarele se află în situație analogică,
 - 4) existența unui criteriu interzis de discriminare.
- 6.3 Analizînd faptele expuse, Consiliul le apreciază ca fiind suficiente pentru a institui prezumția discriminării, din următoarele considerente. Petiționarele invocă că sunt victimele unui tratament mai puțin favorabil din partea statului în realizarea dreptului la pensie. Acestea explică că prevederile Legii nr. 156 privind pensiile de asigurări sociale de stat care stipulează că perioada necontributivă dintre 01.01.1999 pînă în prezent nu este inclusă în stagiul de cotizare a părinților care îngrijesc persoane cu dizabilități severe, astfel, se află în imposibilitatea de a acumula un stagiul minim de cotizare pentru a beneficia de pensie pentru limită de vîrstă.
- 6.4 De asemenea, petiționarele, în calitatea lor de părinți care au ales să îngrijească în familie de copii lor, se află într-o situație diferită în comparație cu acei părinți care și-au instituționalizat

copiii lor cu dizabilități severe. Astfel, aceștia din urmă au posibilitatea să se angajeze în câmpul muncii și să urmeze orice formare/creștere profesională la dorință, acumulând cei 15 ani necesari pentru obținerea stagiului minim de cotizare. Respectiv, ținând cont de situația lor diferită, cerința acumulării stagiului minim de cotizare pentru a beneficia de pensie pentru limită de vîrstă, nu satisface principiul egalității de șanse în realizarea dreptului la pensie. Petiționarele au indicat că această formă de discriminare are loc prin asocierea cu copiii lor, or acest tratament le afectează din motiv că îngrijesc de copiii lor cu dizabilități severe.

- 6.5 Consiliul a examinat susținerile reclamatului, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, în calitatea de autoritate publică care elaborează politica statului în acest domeniu, care susține că unul din principiile de bază ale funcționării sistemului de asigurări sociale, inclusiv a sistemului de pensii, **este principiul contributivității**, care presupune că drepturile de asigurări sociale se cuvin pe temeiul contribuțiilor de asigurări sociale plătite. Mai mult, se subliniază că acest sistem necesită un echilibru financiar, adică: dispunerea de venituri suficiente pentru oferirea pensiilor și viceversa, acumularea de venituri pe măsura efectuării cheltuielilor, argumentînd că pentru a beneficia de pensii, urmează să contribuie la sistemul de pensii. Consiliul găsește problematică această justificare, din punct de vedere al prevederilor Legii nr. 121 privind asigurarea egalității. În primul rînd pentru că asigurarea egalității se atinge nu prin aplicarea tratamentului egal în orice situație, ci prin tratament egal al persoanelor în situații egale și tratament diferit al persoanelor aflate în situații diferite. Din faptele acestui caz este evident că petiționarele nu sînt în situații de egalitate cu alți părinți ai căror copii cu dizabilități severe au fost instituționalizați. Situația lor diferă anume prin faptul că nu-și pot acumula stagiul de cotizare minim de 15 ani pentru că angajarea în câmpul muncii este restricționată de obligațiile firești ale unui părinte de a-și îngriji copilul cu dizabilități severe.
- 6.6 De asemenea, Consiliul observă că Legea nr. 156 privind pensiile de asigurări sociale de stat include în stagiul de cotizare doar perioada de pînă la 01.01.1999. Începînd cu 01.01.1999, perioada de îngrijire a unei persoane cu dizabilități severe se consideră necontributivă și nu mai este inclusă în stagiul de cotizare, fără a institui o alternativă pentru persoanele care au decis în continuare să-și îngrijească copiii în familie. Consiliul este de opinie că această politică generează o inegalitate de rezultat, iar o astfel de stare a lucrurilor contravine Legii nr. 121 privind asigurarea egalității.
- 6.7 Această situație a început să fie treptat remediată abia în anul 2013 prin crearea serviciului social "Asistență personală", oferind posibilitatea părinților de a acumula stagiul necesar prin încheierea contractului individual de muncă cu Direcția Generală de Asistență Socială. Consiliul consideră că această abordare este insuficientă din următoarele considerente. În primul rînd, aceasta nu reglementează situația acelor părinți care au îngrijit de copiii lor din 1999 pînă în 2013, perioadă necontributivă. Pentru persoanele ce se regăsesc în astfel de situații, Legea nr. 121 privind asigurarea egalității oferă noțiunea de "măsuri pozitive", acțiuni speciale provizorii luate de autoritățile publice în favoarea unei persoane, unui grup de persoane sau a unei comunități, vizînd asigurarea dezvoltării lor firești și realizarea efectivă a egalității acestora în raport cu celelalte persoane, grupuri de persoane sau comunități. Consiliul apreciază situația ca fiind o discriminare continuă, ceea ce dictează adoptarea urgentă a unei măsuri pozitive pentru a asigura o egalitate de rezultat.

(ii) referitor la presupusa discriminare indirectă pe criteriul de gen în calitatea lor de mame care îngrijesc copii cu dizabilități severe:

- 6.8 Petiționarele invocă o discriminare indirectă, susținînd că situația descrisă are o dimensiune de gen, deoarece preponderent femeile sunt cele care îngrijesc de copiii lor cu dizabilități. Astfel, acestea se consideră dejavantajate în comparație cu bărbații (tată al copilului cu dizabilități), care de obicei se angajează în câmpul muncii și au posibilitatea de a acumula stagiul de cotizare, respectiv, de a beneficia de pensie pentru limită de vîrstă. Pentru a testa aceste alegații, Consiliul a analizat datele statistice dezagregate pe gen ale persoanelor angajate în calitate de asistent personal - serviciu analogic situației invocate de petiționare. Datele comunicate de către Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei indică că, în prezent, în țară activează 1892 asistenți personali, dintre care 1504 - femei și 388 - bărbați, ceea ce susține, în general, alegațiile petiționarelor. De asemenea, datele statistice confirmă că în anul 2012, din numărul total de beneficiari de concediu parțial plătit pentru îngrijirea copilului doar 0,76% au fost tații, în comparație cu 98,66% mame.¹ Prin urmare, Consiliul acceptă cele invocate și constată

¹ Raportul Social Anual 2012, http://www.mmmpsf.gov.md/file/2014/RAPOARTE/MMPSF_RS_2012.pdf, p. 70

discriminare indirectă pe criteriul de gen în calitatea lor de mame care îngrijesc copii cu dizabilități severe.

- 6.9 Consiliul notează și faptul că această plîngere a petiționarilor nu este unică. Anterior, cu același obiect, Consiliul s-a pronunțat prin decizia sa din 13.02.2014 pe cauza 030/13, prin care a constatat discriminarea mamelor prin asociere cu copiii lor cu dizabilități severe, exprimată prin neincluderea în stagiul de cotizare a perioadei de îngrijire a persoanei cu dizabilități severe. Mai mult, Consiliul a recomandat Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei să întreprindă măsuri imediate pentru elaborarea unor prevederi necesare și potrivite pentru realizarea măsurilor pozitive tranzitorii față de persoanele care au îngrijit de persoanele cu dizabilități severe din 01.01.1999, astfel încît, perioada începînd cu 01.01.1999 să fie inclusă în stagiul de cotizare. Cu regret, pînă în prezent, recomandarea nu a fost executată, ceea ce înseamnă că persoanele care îngrijesc copii cu dizabilități severe sînt în continuare supuse tratamentului discriminatoriu.

Astfel, conducîndu-ne de prevederile Art. 1, 2, 3, 8, 13 - 15 și 20 din Legea nr. 121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității, fiind împuternicit să formuleze recomandări în vederea asigurării egalității și a prevenirii faptelor discriminatorii pe viitor,

CONSILIUL DECIDE:

1. Faptele expuse în plîngere reprezintă discriminare prin asociere a petiționarilor cu copiii lor cu dizabilități severe în realizarea dreptului la pensie pentru limită de vîrstă, după cum este definit în Art. 1 alin. (1-2) coroborat cu Art. 8 lit c) din Legea nr. 121 privind asigurarea egalității.
2. Faptele expuse în plîngere reprezintă discriminare indirectă pe criteriul de gen în realizarea dreptului la pensie pentru limită de vîrstă, după cum este definit în Art. 1 alin. (1-2) coroborat cu Art. 8 lit. a) și lit. c) din Legea nr. 121 privind asigurarea egalității.
3. Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei va elabora prevederi necesare și potrivite pentru instituirea unei măsuri pozitive tranzitorii față de persoanele care au îngrijit persoane cu dizabilități severe din 01.01.1999, astfel încît perioada începînd cu 01.01.1999 să fie inclusă în stagiul de cotizare. În acest sens, Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității își exprimă disponibilitatea de a oferi suportul metodologic necesar.
4. Reclamatul va informa Consiliul în termen de 10 zile de la recepționarea acestei decizii, despre măsurile planificate în vederea executării prezentei decizii.
5. O copie a prezentei decizii se va comunica părților și va fi făcută publică pe adresa www.egalitate.md.
6. Decizia este cu drept de atac în instanța de contencios administrativ, conform prevederilor pct. 65 ale Legii nr.298 din 21.12.2012 cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității și a Legii contenciosului administrativ nr. 793 din 10.02.2000

Membrii Consiliului prezenți la ședința de deliberare:

Ian FELDMAN – Președinte

Lucia GAVRILIȚĂ – Membră

Andrei BRIGHIDIN – Membru

Oxana GUMENNAIA – Membră